

///// editorial //////////////////////////////////////

ZEMŘEL VÝZNAMNÝ ČESKÝ VĚDEC LADISLAV TONDL

V pátek 7. srpna 2015 nás náhle opustil mezinárodně uznávaný český vědec, přední představitel českého filosofického myšlení druhé poloviny 20. století a náš dlouholetý spolupracovník v Kabinetu pro studium vědy, techniky a společnosti při Filosofickém ústavu AV ČR, v. v. i., přátelský kolega a vždy dobrý rádce, prof. PhDr. Ing. Ladislav Tondl, DrSc.

Pan profesor Tondl, narozený 28. února 1924 ve Znojmě, žil a tvořil ve více přelomových obdobích středoevropského vývoje. Jeho odborný zájem byl vždy široký a založený na tvůrčím, průkopnickém a zodpovědném přístupu ke každému tématu; v dnešní terminologii bychom jej označili jako inter- a trans-disciplinární badatelský přístup. Zodpovědně přistupoval nejen k řešení vědeckých problémů, ale také ke společenským dopadům využívání výsledků výzkumu.

Odpovědností tradičně rozumíme hodnotově, zejména právně, eticky nebo jinými zdroji lidských hodnot stimulovanou a podmíněnou povinnost subjektů racionálních a tudíž cílově orientovaných činností volit lidsky přijatelné cíle a prostředky činnosti, brát ohled na její výsledky včetně budoucích možných dopadů.¹

Profesor Tondl patřil k zakladatelským osobnostem filosofie vědy a techniky, teorie komunikace, české sémiotiky a zasloužil se i o rozvoj poznání v dalších oborech výzkumu. Během svého více než šedesátiletého vědeckého působení zformuloval a zahájil řadu zajímavých koncepčních výzkumných programů. Již v prvních letech vysokoškolského studia, těsně po druhé světové válce, se seznámil se souhrnnou americkou monografií o povaze jazyka a významech slov. V té době netradiční a obtížně uplatnitelná oblast však významně ovlivnila celou jeho pozdější badatelskou činnost. Jeho první větší monografie k tematice sémantiky, sémiotiky a komunikace, publikovaná v nakladatelství Academia v r. 1966, navazovala na jeho přednášky a semináře pro lingvisty na Univerzitě Karlově v Praze. Později vyšla v ruském překladu v Moskvě i v anglickém překladu v edici Bostonské univerzity;

¹ Ladislav TONDL, „On the Significance of ‚Responsibility‘ in Technological Thinking.“ In: Gasparski, W. W. (ed.), *A Treatise on Good Robots*. Vol. 21 of the Praxiology Series. Piscataway, NJ: Transaction Publishers 2013.

byla však zároveň jednou z příčin autorova vynuceného odchodu z Karlovy univerzity v padesátých letech dvacátého století.

S totalitní mocí a bariérami fundamentalistické ideologie se profesor Tondl opakovaně střetával a v některých obdobích byl vystaven různým formám represí. Poté, co v roce 1949 získal Ladislav Tondl titul doktora filosofie a inženýra, přednášel logiku, epistemologii a filosofii vědy na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy v Praze. Po ideologicky motivované kampani v polovině 50. let nemohl působit v humanitních oborech a koncem 50. let začal pracovat v Ústavu teorie informace a automatizace ČSAV, kde díky své houževnatosti a pracovitosti prožil velmi plodné období. V roce 1968, po své první rehabilitaci, byl jmenován řádným profesorem Univerzity Karlovy a založil při Československé akademii věd Kabinet pro teorii a metodologii vědy, kde spolu s prof. Karlem Berkou založil a v r. 1969 začal vydávat vědecký časopis *Teorie a metoda* (po vynucené desetileté přestávce bylo jeho vydávání obnoveno pod názvem *Teorie vědy*). Kabinet však byl v období normalizace zrušen a profesor Tondl opět ztratil možnost přímo pokračovat ve svém dosavadním vědeckém zaměření.

Právě v této době musel vytrvale čelit arogantním snahám o omezování vědecké svobody. Vzhledem ke svému matematickému vzdělání a exaktnímu myšlení však naštěstí našel zaměstnání v technicko-inženýrské oblasti (v Projektovém ústavu dopravních a inženýrských staveb v Praze), kde se pak následujících dvacet let uplatnil v oboru informatiky, využití počítačových technologií a počítačové grafiky v projektování. Ve své teoretické vědecké práci ale pokračoval i nadále.

Díky podpoře svých kolegů v tuzemsku a solidaritě renomovaných zahraničních vědců, kteří nadále prosazovali uveřejňování jeho prací, dokázal pokračovat v neobyčejně plodném výzkumu i v době, kdy již byl vyloučen z ČSAV a měl oficiálně zakázáno veřejně vystupovat. Navzdory tomu sepsal celou řadu velmi hodnotných vědeckých publikací, které byly vydány v USA, Francii, Německu, Polsku, Švédsku, a po solidárních akcích některých ruských badatelů překvapivě vyšly i v ruském překladu. V zahraničí se stal respektovaným výrazným představitelem analytického filosofického myšlení, udržoval těsné pracovní kontakty s profesionálně blízkými předními zahraničními filosofy a logiky (s R. Carnapem, H. Simonem, T. Kotarbińským, Y. Bar-Hillelem, K. Popperem, S. Körnerem, F. Rappem, a později i s J.-J. Salomonem a dalšími).

Ladislav Tondl se dožil 91 let svého tvůrčího života. V minulosti i v současné době patřil mezi špičkové osobnosti české filosofie vědy a techniky. Jeho originální a objevené práce v oblasti sémantiky a sémiotiky, filosofie

vědy a filosofie techniky dosáhly světového uznání. S jeho jménem je spojena i řada významných intelektuálních iniciativ směřem k veřejnosti, které se významně projeví např. v období Pražského jara a které nadále inspirují život vědecké obce i po tzv. „sametové revoluci“ v r. 1989, kdy byl profesor Tondl znovu plně rehabilitován a vrátil se pracovat do Akademie věd ČR.

Přehled toho, co pan profesor během svého života dokázal, je úctyhodně dlouhý. Byl autorem více než desíti knižních monografií vydaných v češtině, tří velkých zahraničních monografií a spoluautorem dalších sedmi zahraničních knižních monografií. V renomovaných mezinárodních časopisech publikoval více než dvě stovky vědeckých statí a na mnoha mezinárodních kongresech a sympoziích vystupoval s předem vyžádanými přednáškami. Sepsal také řadu učebních textů pro studenty, učil na univerzitách, působil ve vědeckých radách vysokých škol. Byl členem edičních rad mezinárodních časopisů a edičních řad (*Erkenntnis*, *Theory and Decision Library*, *Praxeology*, aj.) a členem zahraničních vědeckých společností (Association for the Philosophy of Science, Learned Society for Praxeology, International Council for Science Policy Studies). V české vědecké komunitě byl např. předsedou Českého komitétu pro logiku, metodologii a filosofii vědy, Sémiotické skupiny České společnosti pro kybernetiku a informatiku, atd. Akademie věd ČR v roce 1999 udělila prof. Tondlovi Čestnou oborovou medaili Františka Palackého za zásluhy v historických vědách. Nejvýznamnějšího ocenění se prof. Ladislavu Tondlovi dostalo na sklonku roku 2004, kdy obdržel od prezidenta České republiky Václava Klause Státní vyznamenání za zásluhy o stát v oblasti vědy.

Pan profesor Ladislav Tondl byl až do posledních dnů před svým náhlým skolem vědecky aktivní a s neutuchajícím elánem sepsával odborné publikace a zpracovával nová témata. Pro nás všechny, jeho blízké kolegy a spolupracovníky, bylo jeho nezištné předávání znalostí a zkušeností vždy velkým povzbuzením. Velmi obdivuhodný byl také jeho smysl pro sociální odpovědnost, lidskou poctivost a slušnost, který se promítal i v celé jeho koncepci filosofie vědy a techniky.

Čest jeho památce!

Adolf Filáček

Ladislav Tondl

* 28. února 1924

† 7. srpna 2015